



**R. Patris, Francisci Svarez, E Societate Iesv,
Metaphysicarvm Disputationvm, In Qvibvs Et Vniversa
Natvralis Theologia Ordinate Traditvr, Et Qvæstiones Ad
omnes duodecim Aristotelis Libros ...**

Suárez, Francisco

Mogvntiæ ; [Coloniæ Agrippinæ], 1630

7 Vtrum veritas aliqua sit in rebus, quæ sit paßio entis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94135](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94135)

veritatis seu conformitatis, non quidem illorum extremorum inter se, quorum vnum de alio negatur: sed vniuersiuique eorum cum suo conceptu: nam in hoc veritas illius negationis fundatur. Velle secundo ac breuius dici potest, sicut cognoscere conformitatem prout est, verum est, ita etiam cognoscere diffinitatem prout est, verum esse: & hoc ipsum per diuisionem significari, & in actu exercito cognosci, & ideo veritatem propriissime esse in diuisione, sicut in compositione.

SECTIO VII.

Verum veritas aliqua sit in rebus, quæ sit passio entis.

I.  Ac quæstio est præcipue intentæ in hac disputatione: nam ad explicandam veritatem entis reliqua præmittimus. Videtur ergo fieri non posse, vt veritas aliqua sit passio entis realis, primo quidem ex Aristot. 6. Metaph. in fine dicente, verum & falsum non esse in rebus, sed in mente, & in hoc constitutæ differentiam quod bonum & malum sunt in rebus, non autem verum & falsum, sed in mente tantum. Secundo quia verum supra ens, aut nihil addit, aut solam denominationem extrinsecam: ergo nullo modo potest esse proprietas entis. Probatur consequentia, quia si nihil addit, nihil aliud est, quam ipsummet ens, & consequenter non magis est proprietas eius, quam ipsum ens sit proprietas sui. Si autem addit solam denominationem extrinsecam, illa non potest sufficere ad rationem proprietatis entis. Tum quia alias infinitæ proprietates huiusmodi possent multiplicari, quia infinitæ possunt esse huiusmodi denominationes. Tum etiā, quia hæc denominatio communis est non entibus seu entibus rationis, sicut enim aurum dicitur verum aurum, ita ratio rationis potest dici verum ens rationis, & (sicut nuper dicebamus) ita negatio habet veritatem, sicut affirmatio, non ergo potest veritas ratione huius denominationis esse proprietas entis realis de qua agimus. Tum denique, quia alias etiam falsitas posset dici proprietas entis realis: nam, sicut potest ens vere cognosci, ita etiam falsè: ergo sicut inde denominatur verum, hinc potest denominari falsum.

II. Primum vero antecedens huius rationis declaratur, & probatur: nam cum ens aliquod, verbi gratia, aurum, dicitur verum aurum, dupliciter potest esse aut intelligi talis denominatio. Primo, vt sit omnino absoluta & intrinseca, & hoc modo nihil potest addere tali enti, sed solum magis explicare entitatem & realitatem eius: quia hoc modo esse verum aurum, nihil aliud est quam non esse tantum apparens vel fictum, sed habens propriam & realem naturam & essentiam auri. Hoc autem nihil aliud est, quam esse aurum: ergo esse verum aurum, quoad hanc denominationem nihil addit supra esse aurum. Et eadem ratione in vniuersum, esse verum ens reale nullo alium conceptum dicit, quam esse ens reale, id est, non fictum, neque chimericum. Qua ratione supra dicebamus, rem nihil addere supra ens reale: quia nihil dicit, nisi habere realem essentiam, quod nihil aliud est, quam habere realem essentiam, & idem est dicere veram essentiam. Et sumendo hoc sensu denominationem veri, dixisse videtur Aug. libr. 2. Soliloquiorum capit. 5. Verum esse id, quod est, non autem, id quod videtur, aut quod tale est, quale videtur. Quia etiam si res non videatur, neque conformitatem habeat cum aliqua cognitione, nihilominus vera est; in quo significat, veritatem non esse denominationem extrinsecam. Et in eodem sensu quadrat definitio Auicennæ dicentis: Veritas vniuersi cuiusque rei est proprietas sui esse, quod stabilitum est rei. Cum

enim ait esse proprietatem, non sumit illam vocem vt significare solet passionem seu facultatem aliquā, sed significat esse proprium, id est, non extraneum nec alienum, quod nihil addit supra ipsum esse, sed explicari potest ad modum relationis identitatis, sic enim dici potest relatio proprietatis: nam hoc modo sic vnaquæque res habet illud esse, quod suum est, seu quod stabilitum est ei & hoc ipsum est, habere veritatem talis entis.

Alio vero modo potest illa denominatio sumi, nō vt absoluta & intrinseca, sed vt aliunde proueniens, & hoc modo esse nō potest nisi intrinseca rei denominationi, scilicet quod vere talis enunciatur, seu enunciabilis sit. Quod sensisse videtur D. Thom. 1. parte, qu. 16. artic. 1. dicens: Verum nominare id, in quod tendit intellectus, esseque in intellectu secundum quod conformatur rei intellectæ, & ab intellectu derivari ad rem intellectam, quæ vera dicitur secundum quod habet aliquem ordinem ad intellectum. Constat autem, ex conformitate intellectus ad rem solum resultare in re cognita denominationem extrinsecam. Vnde artic. 6. expresse dicit Diuus Thomas: Omnes res creatas denominari veras vna & eadem veritate, scilicet veritate intellectus diuini, à qua tamen non possunt nisi extrinsece denominari. Et in solutione ad secundum hoc confirmat ex Ansel. libr. de verit. c. 14. dicente, si cut tempus se habet ad temporalia, ita veritas ad res veras: quod D. Thom. intelligit de vno tempore communi à quo constat solum extrinsece res temporales denominari. Ratione denique patet, quia aut res est vera, quia conformatur intellectui, aut quia intellectus conformatur ad ipsam. Primum dici non potest quia potius ex eo quod res est, vel non est, intellectus est verus: alias incideremus in errorem philosophorum dicentium, nihil esse verum nisi quod intelligitur. Si autem secundum dicatur, aperte sequitur illam tamen esse denominationem extrinsecam, quia intellectum conformari ad rem, nihil ponit in re, nisi tantam vere cognosci. Præter illa autem duo nihil aliud excogitari potest: quia ex communi omnium consensu, omnis veritas sumitur ex conformitate intellectus & rei. Et confirmatur: quia falsitas in rebus esse non potest, nisi denominatio extrinseca, ergo nec veritas: nam oppositorum eadem est seu proportionalis ratio. In contrarium autem est, quia teste Arist. libr. 2. metaph. ca. 1. Vt vniuersum quodque est, ita & verum est: quibus verbis significat, veritatem ita comitari ens, vt iuxta gradum & rationem entitatis sit in vnoquoque gradus veritatis, signum ergo est veritatem comitari ens vt passionem eius.

Transcendentalis veritas an sit.

IV. IN hac re constat, veri denominationem solere rebus attribui: sic enim dicere solemus esse verum aurum, vt illud ab apparenti distinguamus, & verum hominem vt distinguamus à picto; & verum Deum, vt à falsis illum separemus: & hoc modo loquitur non solum sacræ & prophæzæ literæ, sed etiam vniuersi homines. Vnde plane fit, eandem veri appellationem, posse cuiuslibet enti reali attribui, vel vt ab ente ficto, & imaginario separetur, vel vt in sua specie & ratione propriam talis rei essentiam habere indicetur: nam quoad hæc duo eadem est huius appellationis ratio in omnibus entibus. Atque hinc rursus manifestum etiam est, verum sub aliqua ratione esse attributum entis, & cum illo conuerti. Vt autem declaratur qualis sit hæc denominatio, oportet ante omnia exponere, quid sit hæc veritas, quæ enti attribuitur, vt inde constet, quomodo possit esse proprietas eius, & cum illo conuerti.

Possunt ergo varij modi explicandi veritatem excogitari.

(.)

Q 4

Prima

luram addit rationi albedinis : & multo magis impossibile est, quod actualis similitudo addat rationem absolutam intrinsecam ipsi albedini.

Secunda opinio cum variis interpretationibus examinatur.

IX.

Propter hæc ergo esse potest secunda sententia dicens, veritatem addere enti relationem conformitatis ad intellectum: hoc enim concludi videtur ratione proximè facta contra præcedentem sententiam. In hac autem opinione explicanda, possunt varij modi excogitari. Vnus est, vt intelligatur de relatione conformitatis actualis: nam veritas actualem conformitatem significare videtur. Alius est, vt intelligatur de aptitudinali conformitate, & hoc modo dicunt aliqui, nihil aliud esse veritatem transcendentalem, quam intelligibilitatem entis; quæ intelligibilitas non solum dicit denominationem extrinsecam à facultate, quam res intellectiva habet ad intelligendum omnem, sed ex parte ipsius rei intelligibilis dicit aptitudinem quandam vt intelligi valeat, quæ addit relationem ad intellectum, cui quantum est ex se, potest conformari. Rursus quidam intelligunt, hanc relationem sumendam esse tantum in ordine ad diuinum intellectum: quia ab illo res omnes pendunt per se, non vero ab alijs; imò ad illos per accedens comparantur. Alij existimant, sumendam esse in ordine ad quemcunque intellectum, quia res de se est intelligibilis à quocunque, & ita est de se apta conformari omnibus, vnde ad omnes dicere potest prædictam relationem, sicut color, in quantum visibilis, dicit relationem ad omnem visum, etiam si ab illo non pendeat. Denique quidam existimant hanc relationem esse realem, quoniam veritas reale quid est, & in rebus existit. Alij volunt esse relationem rationis, quia non requirit existentiam, nec distinctionem extremorum, quod sentiunt Dur. Capr. Caiet. locis citatis & citandis, & fauet D. Thom. i. distin. 19. quæst. 5. art. 1. Alij tandem putant illam relationem interdum esse realem, sæpe vero rationis iuxta capacitatem extremorum: vt Sohcin. & lauel. supra, Ferrar. i. cont. Gent. capit. 60. fauetque D. Thomas, quæst. 1. de veritate articul. 2. libro 1. de interpretat. lect. 5.

X.

Sed, vt intelligamus, quid veritatis vel falsitatis esse possit in his dicendi modis, supponendum est, hanc sententiam (vt sit ab alijs distincta) intelligendam esse de propria relatione, quam prædicamentalem vocant, si sit realis, vel similem illi, si sit rationis. Nam, si late sumatur relatio pro omni transcendentali habitudine, vel pro qualibet denominatione, quæ ex consorcio plurium rerum confurgit: sic sententia hæc in vno sensu coincidet cum præcedenti, in alio vero cum ea quam postea tractabimus.

XI.

Primò igitur existimo denominationem non esse sumptam ex aliqua relatione rationis in dicta proprietate sumpta, quia veritas nec huiusmodi relationem dicit, nec entitatem sub tali relatione. Probatur ratione sæpe repetita, quia passio entis realis non potest consistere in prædicta relatione, neque illam formaliter includere. Deinde, quia talis relatio non est, nisi dum consideratur aut fingitur: veritas autem rerum non requirit huiusmodi fictionem, quin potius, vt supra dicebam, cum ipso veritatis nomine quandam habeat repugnantiam. Item Deus ab æterno est verus transcendentaliter secundum completam & exactam rationem veritatis, & tamen nec fingit relationes rationis, nec illas requirere potest: vt verus Deus sit & dicatur. Denique hæc relatio non est, nisi per reflexionem & comparisonem intellectus: antequam & hoc ens est verum aurum, verbi gratia, & tale esse cognoscitur.

XII.

Secundò videtur certum, loquendo in commu-

ni de vero transcendentali, vt abstrahit ab ente creato & increato, non posse consistere, aut requirere formaliter relationem realem ad alterum, in ordine ad quod veri denominatio sumatur. Patet, quia in Deo non potest veritas transcendentalis huiusmodi relationem includere, quia vel illa veritas consideratur in Deo, vt Deus est, quomodo dicimus tres personas esse vnum verum Deum: vel consideratur in singulis personis secundum proprias relationes, vt hoc Theologis demus. Priori modo Deus nullam habet relationem realem: quia nec ad aliquid extra se, vt constat, nec ad aliquid intra se: quia vera diuinitas nullā in re distinctionē habet ab his omnibus, quæ intra Deum sunt. Item, quia illa relatio, si quæ est, debet esse ad intellectum, vel ergo est ad intellectum vt causantem: & hæc non habet locum in vera diuinitate, quæ causam non habet: vel est ad intellectum vt intelligentem: & hæc non potest esse relatio realis ad intra, cum sit eiusdem ad se ipsum. Posteriori etiam modo non potest esse realis relatio. Primò, quia in Deo non sunt aliæ relationes reales, præter relationes quæ comitantur origines, in quibus nullæ aliæ fundari possunt. Deinde, quia in Patre verbi gratia, non potest illa relatio veritatis esse ad intellectum vt producentē: quia persona Patris non est producta, nec vt intelligentem: quia est relatio eiusdem ad se ipsum. In Filio item, quamuis sit persona producta, non potest veritas filiationis consistere in relatione conformitatis ad intellectum vt producentem, seu, quod idem est, vt habentem ideam, vel exemplar, quo talis res producitur: quia Verbum diuinum non producitur per ideam: sed est ipsa imago, vel exemplar à Patre naturaliter productum. Neque etiam potest dicere relationem realem conformitatis ad intellectum vt intelligentem: quia sic etiam in Verbo talis relatio est eiusdem ad se ipsum. Nam, licet Verbum intelligatur etiam à Patre, & ipsum etiam intelligat Patrem, tamen vt sese mutuo intelligunt, non distinguuntur ab intellectu, & ab actu, quo se intelligunt. Et eadem ratio cum proportionem applicata locum habet in Spiritu sancto. In Deo ergo nulla est relatio realis conformitatis, in qua veritas possit consistere: & consequenter nec veritas entis, vt abstrahit à creato, & increato, potest hanc relationem realem requirere.

Relatio realis ad veritatem transcendentalem non necessaria.

In Deo id probatur.

XIII.

Probatur in creatis entibus.

Tertio, etiam si contractius loquamur; de ente creato, eiusque veritate transcendentali, vt videtur loqui, qui dicunt, veritatem huius entis consistere in conformitate ad intellectum diuinum, vt in se continet exemplaria seu ideas creatorum entium, quamuis (inquam) de hoc ente loquamur, non ex summo, veritatem hanc consistere in aliqua relatione reali propria, & prædicamentali huiusmodi entis ad ideam diuinam. Quod aliqui probant, quia illa relatio conformitatis, quæ ad veritatem requiritur, communis est in his entibus, siue existant, siue non existant, ergo non potest esse relatio realis. Sed hæc ratio non est magni momenti. Primò quidem, quia fortasse assumit falsum: nam, vt supra dicebam, creaturæ considerantur tantum secundum esse essentia, non habent veritatem essentia ex conformitate ad diuinam mentem, seu ideam: non enim homo est talis essentia, quia talis cognoscitur à Deo, sed potius ideo talis essentia cognoscitur: quia talis est essentialiter. Deinde, posita illa relatione, dicitur esse realis cum proportionem sumpta: nam in ente creato in potentia tantum existente est veritas, etiam tantum in potentia. eodem ergo modo esse potuit relatio realis in potentia: in eodem autem ente actu existente, sicut est veritas realis in actu, ita & esse poterit relatio realis in actu. Aliter ergo probari potest illam relationem non esse realem, quia alias daretur processus in infinitum in tali relatione, nam etiam illa relatio haberet ideam cui esset conformis, & illa

Ad transcendentalis veritatem stri-ctam rationis relatio non requiritur.

& illa per aliam relationem, & sic in infinitum: sed hæc ratio omnibus fere relationibus communis est præsertim his, quæ in vnitare fundantur, vt sunt similitudo, æqualitas, & similes.

XIV.

Probatur ergo aliter; quia vel est relatio similitudinis, vel relatio effectus ad causam, quæ alio nomine dici solet mensurati ad mensuram. Non primum, quia relatio similitudinis proprie non est, nisi quæ fundatur in vnitare, vel conuenientia formali: inter creaturam autem & ideam, quam habet in Deo, non est talis conuenientia formalis, sed solum intentionalis, seu idealis, sicut inter speciem intentionalem & obiectum visibile non est propria relatio similitudinis, quamuis sit intentionalis representatio. Nec secundum dici potest, quia idea vel exemplar artificis non habet alium influxum immediatum in effectum præter eum, quem habet artifex vt causa perfecta efficiens est, neque per aliam actionem, nisi quæ efficiens est; quia exemplar, vt sic, non habet aliam causalitatem, quam dirigere actionem agentis, ergo in effectu non resultat alia relatio, nisi quæ consequitur ex vi actionis, agentis, vt agens est: ergo non habet aliam relationem realem conformitatis; vel dependentiæ ad exemplar. Quod si dicas, effectum pendere ab exemplari quoad specificationem, ab efficiente vero vt sic quoad exercitium: hoc ipsum conuincit, in effectu non resultare specialem relationem ad exemplar, sed solum eam, quæ est ad causam efficientem, quia vnica est causalitas & actio, quæ res fit, & in tali specie fit, & illa distinctio quoad exercitium, & specificationem, in presenti solum est secundum rationem, & accommodationem, non secundum rem. Imo exemplar non comparatur ad efficiens vt causa distincta, sed vt constituens illud suo modo in actu primo ad efficiendum: ergo neque in effectu resultat multiplex relatio, sed sola illa, quæ est effectus ad suam causam efficientem.

XV.

Dicitur fortasse, argumentum quidem probare has relationes non esse distinctas, nihilominus tamen verum esse relationem creature in sua essentia includere, vt sit relatio conformitatis ad ideam creatoris, sicut actio ipsa creatoris in sua essentia includit quod fit ab idea. Sed quicquid sit de tali relatione reali, & siue distincta sit, siue non, probio vterius non posse in illa consistere rationem veritatis entis creati. Primo illa ratione generali supra dicta, quod passionem entis non possunt addere enti modum realem positium, neque absolutum neque respectuum. Secundo, quia aliud est relationem consequi ex alio, aliud vero formaliter illud constituere: illa autem relatio, si est, supponit rationem veritatis in ente creato, & illam consequitur: ergo non constituitur formaliter veritas tali relatione. Consequentia est euidens: quia id quod constituitur formaliter per aliquam formam, non potest ipsi formæ supponi. Antecedens vero patet primo exemplo sensibiliterum artificialium, nam res arte facta secundum ideam, & regulas artis, non ideo est recte facta, & conformis arti, quia in se habet relationem aliquam prædicamentalem ad artem, sed præcise, quia habet talem figuram, proportionem, &c. qualem ars postulat, & inde postea sequitur relatio, si vere resultat. Vnde si mente præscindamus talem relationem, vel, si fortasse vera est opinio quæ negat huiusmodi relationes resultantes, nihilominus intelligitur res artificialis vera in genere artificii: ergo idem est in creatura respectu diuinarum idearum, nam comparatur ad illas sicut ad artificem. Deinde explicio in hunc modum, quia prius natura est creatura producta à Deo, quam ad ipsum referatur relatione prædicamentali creaturæ: ergo & est vera creatura seu verum ens creatum prius natura, quam referatur prædicta relatione: & similiter prius natura est verus homo, aut verus leo: non ergo includitur illa relatio formaliter & intrinsece in ratione veritatis.

Antecedens patet, quia prius natura est fundamentum, quam relatio: hæc autem relatio fundatur in entitate creaturæ existentis: & ideo supponit illam creatam, & manentem à Deo. Prima vero consequentia patet, quia ens creatum ex vi illius entitatis, quam à Deo habet prius natura, quam in illo resultat relatio prædicamentalis, non solum est intelligibile vero conceptu entis, sed etiam est vere constitutum in tali, vel tali specie entis creati: ergo præcisa tali relatione præintelligi potest esse verum ens, & tale ens: non ergo addit verum vt verum prædictam relationem supra ens.

Quæ ratio non solum procedit contra eos qui dicunt, hanc relationem esse realem, sed etiam contra eos, qui dicunt, illam esse relationem rationis, si de formali & actuali relatione loquantur: scilicet, si de fundamentali, quæ non tam est relatio, quam concomitantia plurium rerum, vel rationum formalium, seu denominatio ex tali concomitantia sumpta vt supra declaratum est in veritate cognitionis. Sed prædicta ratio præcipue procedit de conformitate actuali ad ideam diuinam, à fortiori tamen probat de simili actuali conformitate ad quancumque aliam cognitionem: quia omnis alia relatio posterior est, magisque extrinseca. Et applicari etiam potest ad relationem aptitudinalem, quæ dicitur res apta intelligi vel conformari intellectui habenti proprium, seu verum conceptum eius: hæc enim denominatio reuera non addit relationem realem in re, quæ intelligibilis dicitur: quia solum est aptitudo ad quandam extrinsecam denominationem, ad quam comparatur obiectum, vt terminus seu materia circa quam versatur cognitio. Item, quia, vt argumenta facta probant, res est intelligibilis per se ipsam, & non per relationem superadditam; quantum ad id quod ex parte eius requiritur: nam ex parte alterius requiritur facultas ad intelligendum. Item, quia scibile vt sic, non dicit relationem realem ad scientiam, vt omnes docent: & idem est de visibili respectu visus. Denique etiam si fingas nullum actu esse intellectum res erit intelligibilis ex se, & vera. Quomodo cumque ergo veritas explicetur, siue per actualem conformitatem, siue per aptitudinalem, non potest in formali, & propria relatione consistere.

Tertia opinio improbat.

Tertia sententia excogitari potest, quod veritas transcendentalis supra ens solum addat negationem aliquam. Quæ sane opinio videri potest singularis: quia omnes authores supponunt, verum dicere positum denominationem, tamen, si considerentur supra dicta, videbitur apprensus: quia ostensum est non addere veritatem supra ens positum rationem absolutam, neque etiam relationem rei, aut rationis: ergo nihil relinquatur, quod addere possit præter negationem. Confirmatur ex communi modo declarandi hanc veritatem, vt enim argumentatur Aureol. apud Capreol. in 1. dist. 13. quæst. 3. vt concipiamus & explicemus veritatem alicuius rei, verbi gratia, hoc esse verum aurum, non recurrimus ad exemplaria diuina, neque ad aliquem alium intellectum, vt ex ipso usu concipiendi, & loquendi constat, sed per negationem id declaramus: dicimus enim esse verum aurum, quod non est fictum, vel apprensus tantum, seu quod habet propriam auri naturam, quam ex proprietatibus, & effectibus colligimus. Vnde hæc veritas magis videtur explicanda per principia intrinseca rei, vt verus homo dicatur, quia, essentialibus principis hominis constat, hoc autem nihil addit supra entitatem rei, nisi negationem fictionis seu apparentiæ. Præterea declaratur à simili, nam, sicut esse idem (vt supra dicebamus) quamuis per modum positiui significetur, tamen in re nihil addit supra ens, nisi negatio-

gatione sita in vero contingere videtur, dicitur enim res aliqua vera in tali ratione entis, quia veram naturam, aut propria principia essentialia illius rei habet, dicitur autem habere veram naturam, quia non habet fictam, nec extrinsecam, & apparentem, sed eam, quæ est propria talis rei: siquid dicitur verus Deus, ut à falsis distinguatur, & vera diuinitas, ut indicetur non esse fictam, sed quæ ex se talis est. Denique ad hunc modum alia transcendentia à multis explicantur: nam res, quod significat essentiam, ut realem & ratam, dicitur importare negationem imaginariæ aut fictæ essentia, & aliquid, negationem nihili, aut negationem identitatis. Quid ergo mirum, quod verum etiam per negationem declaratur, quamuis speciem habeat positivæ proprietatis.

Videtur ergo hic modus dicendi non omnino improbabilis, tamen quia novus apparet, probandus nobis non est, nam ratio & definitio veritatis iuxta communem modum concipiendi omnium, qui de veritate loquuntur, includit, vel connotat aliquo modo habitudinem ad intellectum, seu ad potentiam cognoscentem, & non per modum negationis, ut per se constet: ergo per modum conformationis, quæ ut positum aliquid concipitur. Deinde, quia potius falsitas rei in negatione posita est, ut infra dicitur, quia dicitur carentiam perfectionis debere ad veritatem rei: ergo veritas non addit de formali negationem illius carentia perfectionis debita, neque negationem fictæ naturæ, sed propriam, & positivam rei perfectionem. Denique, quamuis hæc simplicia sæpe explicentur à nobis per negationem (quod solum probant coniecturæ adductæ) non tamen propterea significant formaliter talem negationem.

Quarta opinio.

XIX. **E**rgo quarta sententia, hanc veritatem solum esse denominationem extrinsecam. Ita sentit Caiet. i. par. quæst. 16. artic. 6. in fine. Vbi solum agit de rebus creatis, quas dicit esse veras denominatione extrinsecam, vel à veritate diuina, quatenus sunt signa eius, eamque imitantur, vel à veritate creata speculative intellecta, quatenus sunt, vel esse possunt causa eius. Ratio eius est, quia ita se habet verum ad cognitionem & res: sicut sanum ad animal habens sanitatem, & ad medicinam, &c. nam sicut, ablata sanitatem, quæ formaliter est in animali, reliqua non denominarentur sana, ita ablata veritate cognitionis, reliqua non denominarentur vera: ergo, sicut animal dicitur sanum intrinseca denominatione, reliqua vero tantum extrinseca, ita intellectus est, qui formaliter & intrinsece denominatur verus; alia vero tantum extrinseca denominatione, quatenus sunt signa, vel causæ veritatis intellectus. Non declarata autem Caietanus, quid dicendum sit de veritate qua Deus dicitur verus, fortasse tamen diceret, etiam in eo significare denominationem extrinsecam non signi, sed causæ, ut scilicet Deus dicatur verus, qui potest veram sui cognitionem causare, vel proprie in alienis intellectibus, vel improprie & secundum rationem tantum respectu sui intellectus, in quantum potest per modum obiecti esse suo intellectui ratio formandi de se ipso verum conceptum Dei.

XX. **Q**uod si obiciatur, quia hæc ipsa virtus causandi vel essendi sufficiens ratio obiectiva talis cognitionis est intrinseca ipsi enti. Item, quod, cum cognitio Dei sit ei maxime intrinseca, non potest ab illa extrinseca denominatio sumi. Responderi potest ad priorem partem, virtutem quidem seu perfectionem illam esse intrinsecam, denominari tamen veram, seu veritatem ab extrinseco: sicut etiam in medicina virtus causandi sanitatem intrinseca est, tamen ratio sanitatis in illa est extrinseca. Ad alteram partem dicitur, quod, licet cognitio, qua Deus se co-

gnoscat, sit illi maxime intrinseca, & ideo intrinsece denominet illum cognoscentem; tamen denominatio cogniti, ut sic per se ac formaliter est intrinseca, acciditque illi, ut forma à qua sumitur, sit intra rem, quæ cognita denominatur.

Hæc sententia quantum ad aliquid, clara est, nimirum, quod verum supra ens non addit nisi concomitantia alicuius extrinseci, ut infra ostendemus, quatenus vero dicit res solum per denominationem extrinsecam denominari veras, videtur hæc sententia difficilis. Primo, quia Arist. dicto loco 2. Metaph. tex. 4. sentit aliquam veritatem consequi ad omnia entia, quod etiam docet D. Thom. i. contra Gent. cap. 60. ratione ultima, distinguens duplicem veritatem, scilicet intellectus, & rei, & de posteriori exponens definitionem Avicennæ tract. 1. sup. Metaph. capit. 6. & tract. 8. capit. 6. *Veritas rei est proprietas esse vniuersumque rei, quod stabilitum est ei.* Et i. part. quæst. 16. artic. 1. de eadem veritate exponit definitionem Aug. libr. de vera religione, capit. 36. dicentis: *Veritas est summa similitudo principii, quæ sine ulla dissimilitudine est: & definitionem Ansel. dialog. de veritate, cap. 12. Veritas est rectitudo sola mente perceptibilis.* In quibus omnibus significatur, veritatem rei esse aliquam intrinsecam formam & perfectionem eius. Vnde August. supra. *Vera (inquit) in tantum vera sunt, in quantum sunt: in tantum autem sunt, in quantum principalis vniuersi similia sunt.* Vnde addit, veritatem esse formam verorum sicut similitudo est forma similium. Præterea D. Thom. quæst. de verit. artic. 4. quamuis multum videatur favere opinioni Caietani, tandem tamen dicit: *Quamuis veritas, secundum quam omnes res dicuntur vere, minus proprie veritas dicitur: tamen ab illa denominari veram, sicut à forma inherente, nihilque aliud esse, quam entitatem intellectui adequatam.* Et idem sentit ibidem artic. 5. & 6. Est ergo hæc veritas aliquid intrinsecum rebus, & non tantum denominatio extrinseca. Ratione hoc confirmari potest primo, quia sola extrinseca denominatio non potest proprie inter rei proprietates numerari; veritas autem dicitur ab omnibus proprietates entis; ergo non est tantum externa denominatio. Maior patet, quia proprietas debet ab intrinseco convenire: denominatio autem extrinseca accidentarie & ab extrinseco convenit. Quod maxime verum est de denominatione illa, quæ solum per analogiam sumi dicitur ex proportionem vel habitudinem ad aliud: nemo enim dixerit sanitatem ut sic, esse proprietatem cibi, aut vrinæ; vel risibilitatem esse proprietatem prati florantis, quia hæc prædicata solum quali metaphoricè conveniunt illis subiectis.

Dices, quamuis hæc prædicata quoad impositionem vocum sint metaphorica, tamen reuera significant quasdam proprietas earum rerum, quibus attribuuntur: & hoc modo sanitas dici potest proprietas talis cibi, non quoad ipsam formalem sanitatem, sed quoad id, quod per talem denominationem sani declarari intenditur. Sed contra, nam hinc saltem recte colligimus, sanitatem non esse proprietatem cibi distinctam ab illa, quæ per talem metaphoram declaratur: quod si illa non esset proprietas, sed essentia ipsius cibi, certe sanum non significaret proprietatem, sed essentiam cibi. Sic ergo in præsentem, si verum tantum dicitur de rebus per analogiam, & extrinsecam denominationem à veritate intellectus, interrogo quid indicetur, vel significetur in ipso ente per hanc metaphoram, vel habitudinem. Aut enim indicatur sola rei entitas, & sic verum non est proprietas entis, sed solum differt ab illo, quod verum metaphorice significat id, quod ens significat cum proprietate: sicut ridere non est in prato alia perfectio ab ea, quæ est esse viride vel floridum, sed est eadem metaphorice significata. Aut per illam veri appellationem analogam indicatur in ente aliquid ab entitate diversum: & de hoc inquit-

XXI.

Quæ videtur ob stare præcedenti opinioni.

XXII.

inquirimus quid sit, & an sit sola denominatio extrinseca: nam, si ita est, non poterit esse proprietas entis, si autem est aliquid ultra denominationem extrinsecam, quoad id ratio veri intrinseca erit, quidquid sit de impositione vocis an ab extrinseco desumpta sit.

- XXIII. «Et confirmatur, quia, si veritas esset sola denominatio extrinseca, tam posset convenire entibus rationis, sicut realibus, quia huiusmodi denominationes sumptæ ex cognitione tam possunt convenire entibus rationis, sicut realibus, ut esse genera, species, vere cognosci, significari, & familia. Quod si dicatur formaliter ita esse, fundamenta autem harum denominationum aliter convenire entibus realibus: contra hoc virgeo semper rationem factam: quia hoc fundamentum in hac denominatione veri vel est aliquid præter ens, vel non: si est aliquid, quæro, quid illud sit, an extrinsecum, vel intrinsecum: & redeunt argumenta facta, si non est aliquid, ergo verum prout est in rebus, non est proprietas entis, sed ipsum ens. Simile argumentum fieri potest, quia sequitur id quod est perfectius ens, non esse perfectius verum veritate rei, quod est aperte contra Arist. & D. Thom. supra, & contra communem sensum omnium: quis enim dicat non esse verius ens in ratione entis angelum, quam hominem; vel etiam Deum, quam angelum? Sequela vero patet, quia in denominatione illa, quæ sumitur ex veritate intellectus, non possunt habere inæqualitatem: quia tam vera est idea, quam Deus habet de homine, sicut idea, quam habet de angelo, tantaque est conformitas inter illa extrema, sicut inter hæc, & tam vera est cognitio quam Deus habet de angelo, sicut quam habet de se ipso.

Questionis resolutio.

- XXIV. In hac opinionum veritate difficile est, verum iudicium de veritate ferre, & fortasse difficultas inde orta est, quod non satis in usu harum vocum distinguimus id, à quo earum impositio sumpta vel translata est, & ad quod significandum imponuntur: fieri enim potuit, & verisimile est, omnem veri appellationem ex veritate cognitionis duxisse originem, ut Sect. seq. commodius dicam: nihilominus tamen nomine veri non significari in rebus solam denominationem sumptam ex veritate cognitionis, sed aliquid aliud, ad quod significandum nomen illud impositum est. Ut ergo hoc declarem, dico primo, veritatem transcendentalem intrinsece dicere entitatem realem ipsius rei, quæ vera denominatur, & præter illam nihil ei intrinsecum, neque absolutum, neque relatum, neque ex natura rei, nec sola ratione distinctum, addere. Hæc conclusio satis probata est ex dictis in prima sententia, & sumitur clare ex D. Thom. cit. locis, & qu. 1. de verit. art. 1. ad 6. & art. 8. Capreol. Caiet. Ferrar. & aliis supra in prima opinione citatis.

- XXV. Dico secundo, veritatem transcendentalem significare entitatem rei connotando cognitionem seu conceptum intellectus, cui talis entitas conformatur, vel in quo talis res representatur, vel representari potest prout est. Hæc conclusio probatur etiam ex dictis à sufficiente partium enumeratione. Et existimo, quâvis authores diversimode loquantur, omnes fere hanc eandem rem docere voluisse, eamque in hunc modum explico. Existimo enim, hunc veri entis conceptum esse virtualiter comparatum unius rei, vel naturæ ad proprium conceptum eius rei, quæ vera esse dicitur: ut verbi gratia, ad proficendum Eucharistiæ mysterium, dicere solemus hostiam consecratam esse verum corpus Christi Domini, ubi per verum corpus, nihil aliud significamus, quam illud idem corpus, quod per proprium ac verum conceptum corporis Christi representatur. Et similiter ad constitendum mysterium Incarnationis dicimus, Deum esse verum ho-

minem, id est, habere illam naturam, quam in essentiali specie hominis vere concipimus. Et hinc dixit Hieronymus quodlib. 3. quæst. 1. art. 2. & 3. hanc veritatem esse conformitatem rei, prout est in se ad se ipsam ut obiective conceptam: Durandus vero in 1. dist. 19. q. 5. è contrario dixit, hanc veritatem esse conformitatem rei secundum esse obiectivum ad se ipsam secundum esse reale: uterque enim intellexit hanc veritatem nihil rei addere præter denominationem ortam ex coniunctione & proportionem, seu conformitatem inter intellectum & rem: Sed ipsi declarant per conceptum obiectivum, quod nos per formalem; tamen quia conceptus obiectivus nihil præter rem addit, nisi denominationem termini conceptus formalis, ideo non recte explicatur conformitas inter rem, & conceptum obiectivum, sed inter rem potius & conceptum formalem seu idem. Atque idem existimo sensisse eos, qui dicunt, verum addere supra ens relationem rationis conformitatis entis ad intellectum, ut significat S. Th. in 1. d. 19. qu. 5. art. 1. hoc enim, ut verum sit, non est intelligendum de relatione propria & actuali, sed de illa mutua connexione rei & conceptus, & connotatione unius ut correspondentis alteri, quæ quia per modum relationis à nobis concipitur, relatio rationis dici solet. Denique in hoc sensu facile applicatur ad hanc veritatem illa vulgaris veritatis definitio, quod sit *conformitas inter intellectum & rem*: illa enim conformitas non intelligitur esse relatio aliqua, ut supra in veritate cognitionis explicatum est, sed denominatio sumpta ex consortio plurium ita se habentium, ut tale unum sit, quale ab alio representatur.

Dico tertio, hanc veritatem transcendentalem posse, & per modum aptitudinalis, & per modum actualis conformitatis explicari: & in ordine ad intellectum divinum, & ad creatum: & in ratione cogniti & cognoscentis; si univ ersaliter de ente vero loquamur, vel in ratione causati, & causæ, vel mensurati & mensuræ, si de ente creato seu artificiali sermo sit. Declaro singula, nam in primis, quod hæc veritas dicere possit conformitatem actualem, omnes fatentur, & ex ipso nomine veritatis & conformitatis constare videtur, magis enim significat actum, quam aptitudinem. Item veritas cognitionis dicit actualem conformitatem & commensurationem, ergo idem est proportionaliter de veritate rei. Quod Augustinus obicit Aug. lib. 2. Soliloquiorum, capit. 5. dicitur: *Verum non recte dici esse id, quod ita se habet, ut videtur cognitori: quia secundum hoc nihil esset verum, si nullus cognosceret*. Respondemus, secundum hanc denominationem non esse illam definitionem reiendiā absolute & simpliciter, si intelligatur, ut intelligi debet de cognitore vere attingente rem ipsam. Unde etiam admittimus, illam conditionalem esse veram, tamen sicut antecedens est impossibile saltem respectu intellectus divini: ita & consequens. Unde D. Thom. 1. part. quæst. 16. a. 1. ad 1. tractans hunc locum Augustini dicit, solum excludere comparisonem ad intellectum creatum.

Præterea, quod hæc veritas possit etiam per aptitudinalem conformitatem declarari, sumitur ex illo eodem loco Augustini, ubi post illa verba: *Verum est, quod ita se habet, ut videtur cognitori*: additur: *Si velit & possit cognoscere*. Quæ verba aptitudinem significant. Clarius Anselmus dialog. de verit. capit. 9. dicit: veritatem esse *Rectitudinem sola mente perceptibilem*. Et D. Thom. dicta quæst. 16. art. 5. dicit: veritatem innuiri in re secundum quod habet esse conformabile intellectui & 1. cont. Gent. capit. 60. declarans definitionem Avicennæ: *Veritas rei est proprietas esse uniuscuiusque rei, quod stabilitum est ei*, addit, *In quantum talis res nata est facere de se veram estimationem*. Et probatur, quia omne ens reale natum est facere de se veram estimationem, quomodo omne ens intelligibile dicitur, siue sit principium cognitionis, siue tantum terminus:

Quid intrinsece dicat veritas transcendentalis.

Quid connotet veri- tas transcendentalem.

nus. hæc enim aptitudo de se abstrahit ab his modis: ergo nihil impedit, quominus hæc possit nomine veri seu veritatis significari. Et confirmatur: nam licet sit impossibile esse aliquid ens, quod actu non vere concipiatur ab aliquo intellectu saltem diuino: nihilominus tamen, etiam si intellectus apprehendat illam hypothese[m] impossibilem in re positam, nimirum quod omnis intellectus, etiã diuinus, cessaret ab actuali rerum conceptione, nihilominus adhuc esset in rebus veritas, nam & cõpositum ex corpore & anima rationali esset verus homo, & aurum esset verum aurum, &c. vel secundum veritatem essentia[m], si intelligamus nõ maneres existentes, vel etiam secundum existentiam, si fingamus, cessante actuali cognitione adhuc conservari res existentes à Deo operante per suam potentiam exequentem: ergo hæc veritas intelligi potest sufficienter per illam actuale[m] conformitatem, etiam si actualis non sit. Dices, simili argumento posset probari conformitatem aptitudinalẽ non esse necessariã, nam etiam si fingatur alia hypothesi[s] impossibilis, scilicet, quod res nec intelligatur, nec possit ab aliquo intelligi, & quod maneat in sua essentia: vel existentia, nihilominus vnaquæque res in sua essentia vera esset: & tamen tunc non intelligeretur, vt apta ad faciendam veram de se æstimationem, quia non esset apud quẽ posset illam facere: ergo etiam illa aptitudo non est deratione veritatis. Respondetur primum, illam posteriorẽ hypothesim inuoluere magis directam & formalem repugnantiam, cum propria ratione entitatis realis saltem secundum essentiam, nam de ratione eius est, vt sit possibilis, & consequenter ac multo magis vt sit intelligibilis. Deinde facta illa hypothesi posset res dici vera fundamentaliter, seu non repugnantẽ, non tamen positue ac formaliter: quia tunc non esset possibilis veritas cognitionis, & consequenter omnis veri denominatio cessaret.

probandum aliquid verè esse tale: definitio enim nihil aliud est, quam explicatio talis naturæ vt à nobis concipitur: potest ergo hæc veritas sumi non solum ex conformitate ad intellectum diuinum, sed etiam ad creatum.

Hoc autem maximè verum habet, si conformitas hæc sumatur solum in ratione cognoscentis & cogniti, quomodo necesse est sumi, de transcendentali veritate in tota sua latitudine sermo fit. Quia in Deo non potest aliud genus conformitatis intelligi, cum non sit ens dependens, nec causatum, vt per se constat; neque etiam propriè dici possit mensuratum in ratione veri per aliquam scientiam, non solum quia propter summam identitatem non potest ibi esse ratio mensuræ, sed etiam quia eo modo, quo possunt ratione distingui, & commensurari, potius essentia Dei vera est mensura suæ scientiæ, quam econuerso: non enim Deus ideo verus Deus est, quia talem se esse cognoscit, sed potius quia est verus Deus, ideo verè se talem esse cognoscit. Ergo verum transcendentale in tota sua latitudine sumptum non potest dicere conformitatem ad intellectum vt ad causam vel ad mensuram, sed tantum vt ad repræsentantem, seu cognoscentem, vel actu, vel aptitudine. Hoc ergo modo talis conformitas præsertim aptitudinalis, in ordine ad quemcunque intellectum sumi potest, ita vt Deus dicatur verus, quia in quocunque intellectu gignere potest verum conceptum Dei, vel quia re ipsa in se habet illam naturam, quam in Deo concipit quilibet intellectus verè Deum concipiens. Et idem eadem ratione est de entibus creatis: nam idem conceptus veritatis potest ad omnia proportionaliter applicari, & quod in Deo sufficit ad veritatem, si in aliis potest per participationem reperiri, vt re vera potest, sufficit etiam ad veritatem eorum per participationem.

XXX.
Conformitas
veritatis in
cogniti, est
conformitas
cognoscentis
& cogniti.

Additur verò in vltima parte conclusionis reperiri in entibus creatis cõformitatem ad intellectum diuinũ vt ad causam & exemplar, ratione cuius possunt talia entia vera denominari, quia etiam illa est vera conformitas ad intellectum vt practicè cognoscentem, & suo modo operantem. Et eadem ratione entia artificialia, quæ ab intellectu humano procedunt, respectu illius habent eandem conformitatem vt ad suum exemplar, vel ideam, & secundum eam vera etiam dici possunt. Imo sentit D. Thom. ab hac conformitate potissimum denominari vera entia creata, quia illa per se eis conuenit: conformitas autem ad alios intellectus speculatiue cognoscentes, est magis extrinseca & per accidens. Quod maximè habet locum in rebus existentibus, & actu creatis: nam res secundum esse essentia non habet actu causam exemplarem, sicut neque efficientem: habent tamen in potentia, & ideo si considerentur vt possibiles sunt, per se requirunt exemplaria, & ideas in primo artifice, quæ vnumquodque tale esse repræsentent, quale esse potest, aut natura fieri postulat. Et hoc modo res omnes creatæ, etiam secundum esse essentia per se primario postulant esse in diuino intellectu, & habere conformitatem cum illo, tanquam cum primo artifice, à quo solo possunt ad esse perducì. Deus autem cum increatum ens sit, ad nullum intellectum potest habere hanc habitudinem: nihilominus tamen alia ratione potest dici per se habere conformitatem respectu proprii intellectus potius, quam aliorum: quia per se & essentialiter postulat, vt se ipsum actu intelligat, sitque non solum intelligibilis, sed etiam actu intellectus à se ipso, & suamet intellectio. Atq[ue] ita probata est conclusio quoad omnes partes eius.

XXXI.
Entia creata
intellectu
diuino
vt opificis
formantur.

Sed obiicies: ergo ratio veritatis transcendentalis non est vna, sed multiplex, quia aptitudinalis, vel actualis conformitas, & speculatiua vel practica, valde diuersæ sunt. Secundo specialiter obiici potest, quia veritas dicit relationem mensurati ad mensuram

XXXII.

R

ram

Obiiciunt
fingunt.

XXVIII.
Veritas
maxime
secundum
aptitudinem
ad
intellectum
diuinum.

XXIX.
Secundario
modo
ad
creatum.

ram, saltem fundamentaliter: ergo non potest veritas rerum sumi in ordine ad intellectum creatum, cuius cognitio non est mensura veritatis rerum, sed per illas potius mensuratur. Vnde argumentor tertio, nam cognitio est vera, quia conformatur rebus cognitis: ergo non possunt esse conuerso res dici veræ per conformitatem ad talem cognitionem: quia inter hæc non est relatio mutua seu similis comparationis, qualis est inter duo similia, sed dissimilis seu non mutua comparationis, qualis est inter mensuram & mensuratum.

XXXIII.

Ad primum aliqui non existimant inconueniens totum id concedere, quod in argumento inferitur: quia cum hæc tantum sint quedam denominationes, quæ ad modum relationum desumuntur, seu explicantur, non est inconueniens ex variis capitibus, & diuersis considerationibus multiplicari. Imo quidam etiam addunt, sub vna ratione esse respectus reales, sub alia vero rationis. Quod saltem concomitanter probabile est, quamuis non sit verum formaliter. Melius tamen fortasse diceretur, illos omnes respectus sub vno adæquato contineri, seu ad vnum reuocari, nimirum ad illam aptitudinem, qua vnaquæque res nata est veram sui estimationem conferre: nam illa habet respectu cuiuscunque intellectus, vel cognitionis, & supra illam nihil addit actualis conformitas, præter denominationem, seu coexistentiam cognitionis. Quod si inde resultet relatio, quando illa cognitio est practica, & causa rerum, illa supponit potius veritatem, quam constituat, ut circa secundam opinionem ostensum est. Ad secundum respondetur, in rigore non esse necessarium, ut ens dicatur verum in ratione mensurati per cognitionem cui conformatur: alias non posset Deus verum ens dici, ut supra argumentabar; quia in ratione entis nullam habet mensuram nec secundum rem, nec secundum rationem; & ideo, ut i. p. qu. 14. latius dictum est, diuina scientia non comparatur ad suam essentiam suamque, ut practica, sed ut speculatiua tantum. Solum ergo in veritate cognitionis speculatiua verum habet, quod ratio veri sumitur in ratione mensurati: nam diuina etiam scientia practica ut practica est, vera est, quamuis ut sic non habeat rationem mensurati, sed potius mensuræ. Vnde ad tertium respondetur, negando consequentiam: quia ipsamet ratio veritatis non eodem modo dicitur de cognitione, & de rebus; & ideo non est inconueniens, ut secundum diuersas habitudines conueniat cognitioni per conformitatem ad res, in quantum illas, ut sunt representat, & rebus in ordine ad cognitionem, in quantum aptæ sunt ut in ratione obiecti veram sui estimationem inducant.

XXXIV.

Veritas transcendentalis non est mera denominatio extrinseca.

Dico vltimo hanc veritatem transcendentalem non esse meram denominationem extrinsecam, quamuis includat aliquo modo seu connotet coniunctionem alterius rei, vnde illa resultat. In hac conclusione differo ab opinione Caietani, quamuis fortasse non tam sit differentia, quam explicatio, sententiæ eius. Probatur ergo ex dictis, quia veritas rei intrinsece includit entitatem eius: ergo non est mera denominatio extrinseca. Antecedens patet ex definitionibus veritatis, quas tradunt Augustinus, Anselmus & Auicenna, & ex aliis supra adductis. Itaque, quia propter hanc causam entia ficticia non sunt vera entia, & longe aliter sunt intelligibilia, quam vera entia: nam hæc ex se nata sunt apprehendi & cognosci prout sunt: illa vero minime, sed oportet, ut artificio & ut intellectus aliqua realitatis specie, seu umbra induantur. Item hac ratione, quo res magis habet de entitate, magis etiam habet de hac veritate: & quod perfectius est ens, id ex se magis intelligibile dicitur. Vnde vltimus argumentari possumus: quia esse intelligibile, non est mera denominatio extrinseca: ergo neque esse verum obiectiue seu realiter. Antecedens patet, tum ex di-

ctis, quod intelligibilitas sequitur entitatem rei, tum etiam quia obiectum est natura prius potentia, & ratio illius: ergo supponitur in obiecto aptitudo aliqua ratione cuius aptum sit terminare actum potentia, ut, verbi gratia, in colore & sono, respectu visus, & auditus: ergo similiter in ente quatenus intelligibile est, non solum intelligitur facultas extrinseca, quæ vim habet intelligendi, quamuis hæc necessaria sit, sed etiam ex parte ipsius entis, supponitur aptitudo intrinseca ratione, cuius potest actum huiusmodi terminare. Præterea hoc confirmant quæ in fauorem primæ opinionis adducta sunt, & alia addemus scilicet sequenti.

Corollaria ex superiori resolutione.

Atque ex his intelligitur primum, quomodo esse verum conueniat omni enti reali, siue creato, siue increato: quia omne ens de se est aptum conformari intellectui, imo nullum est ens, quod non sit actu conforme alicui intellectui: saltem diuino. Quo fit, ut hæc ratio veri primario conueniat primo enti, quod est Deus: quia per se & essentialiter includit cognitionem, & cum illa summam ac necessariam conformitatem habet: & quia per se (ut ita dicam) est ratio suæ veritatis: & est origo & mensura omnis veritatis, quæ in creaturis reperitur.

Secundo intelligitur ex dictis, quomodo Verum sit passio entis. Dicitur enim passio, non quasi sit realis proprietas distincta ex natura rei ab ente, sed latiori modo, solum quia est quoddam attributum, quod reciprocatur cum ente, & ab eo aliquo modo distinguitur, saltem secundum rationem, seu connotationem. Primum constat, quia ostensum est omne ens esse verum. Constat item ex dictis, omne verum eo modo, quo à nobis explicatum est, esse ens reale: quia licet entia rationis eo modo, quo cognoscuntur, dici possint habere conformitatem cum intellectu: tamen quia ex se non habent intelligibilitatem, neque entitatem, in qua fundetur illa conformitas, ideo neque veritatem habent, quæ est passio entis. Maxime cum ostensum sit, hanc veritatem dicere entitatem ipsam ut conformem. Altera vero pars de distinctione satis etiam est ex dictis explicata. Neque contra illam procedunt, quæ circa tertiam opinionem Caietani obieciamus, quia non asserimus solam denominationem esse proprietatem, sed ipsam entitatem sub tali ratione conceptam. Quo fit, ut per hoc veri attributum nulla noua perfectio, aut realis ratio in ipso ente explicetur, sed solum declaretur amplius ipsamet ratio entis per habitudinem ad cognitionem, eo modo quo à nobis explicata est. Et, quia hæc habitudo accidit quodammodo ipsi enti ut sic: & est aliquo modo saltem secundum rationem posteriori illo (quamuis semper sit cum illo coniuncta) ideo verum, quod per hanc habitudinem declarat naturam entis, attributum seu proprietatem eius dicitur.

Tertio intelligitur ex dictis, quo sensu dictum sit ab Aristotele in fine lib. 6. Metaph. verum non esse in rebus, sed in mente, loquitur enim de veritate complexa, quæ est in compositione mentis, & de alio esse vel non esse, quod per huiusmodi complexionem significatur, & ad eius veritatem requiritur. Nam, quia veritas est speciali modo in compositione & diuisione intellectus, ut supra dixi, ideo veritas quasi per antonomasiam vel analogiam specialiter dici solet de illa veritate, quæ est in compositione, & diuisione, quæ in negationibus & affirmationibus a que reperitur, & per se non requirit reale esse, sed quale per complexionem significatur.